

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΤΕΑΠΗ ΣΕ ΣΧΟΛΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Εύη Ζαμπέτα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΚΠΑ

Στην συνάντηση διδασκόντων του ΤΕΑΠΗ της 15-12-2011 συζητήθηκε το θέμα της προοπτικής του Τμήματος ενόψει των διαδικασιών αναδιάρθρωσης των σχολών του Πανεπιστημίου Αθηνών με αφορμή τις προβλέψεις του νέου θεσμικού πλαισίου για τα ΑΕΙ.

1. Οι συνέπειες του νέου νόμου ως προς την κατάργηση της αυτοτέλειας των Τμημάτων

Κατά τη συζήτηση, το βασικότερο πρόβλημα που επισημάνθηκε εντοπίζεται στο γεγονός ότι η νέα ακαδημαϊκή δομή που προωθείται από τον Ν. 4009/2011 καταργεί την αυτοτέλεια του Τμήματος ως ακαδημαϊκής μονάδας η οποία αποφασίζει για το Πρόγραμμα Σπουδών, αλλά και για σειρά άλλων θεμάτων που αφορούν στο περιεχόμενο των σπουδών και στον ακαδημαϊκό σχεδιασμό για την ανάπτυξη του οικείου γνωστικού αντικείμενου. Οι αρμοδιότητες αυτές στο εξής ανήκουν στην Κοσμητεία της κάθε σχολής, ενώ στο Τμήμα ανήκει η «εφαρμογή του προγράμματος σπουδών» και η «διατύπωση γνώμης προς την κοσμητεία για τρόπους βελτίωσης του προγράμματος σπουδών» (Ν. 4009/2011, αρθρ. 10, παρ. 6β & 6ε). Αν και διατυπώθηκε η ελπίδα η στοιχειώδης ακαδημαϊκή δεοντολογία και ο κοινός νους να επικρατήσουν, ώστε να εισακούεται τελικώς η εισήγηση των επιστημονικώς αρμοδίων Τμημάτων, γεγονός είναι ότι το νέο θεσμικό πλαίσιο αυτό δεν το διασφαλίζει. Ο λόγος που η ρύθμιση αυτή κρίνεται απολύτως προβληματική - πέραν της απαξίωσης μιας ακαδημαϊκής κουλτούρας που βασίστηκε σε αρχές συλλογικότητας - δεν είναι ότι δημιουργεί ανακατατάξεις και τριγμούς σε υφιστάμενες δομές, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις πράγματι θα έπρεπε να ανανεωθούν ή να αλλάξουν. Η βασικότερη αντίρρηση έγκειται στο γεγονός ότι διασπάται η ενότητα επιστήμης και διδασκαλίας υπό την έννοια ότι οι ειδικοί που θεραπεύουν μια συγκεκριμένη επιστήμη παύουν να διαθέτουν και την αρμοδιότητα να αποφασίζουν για τον τρόπο με τον οποίο η επιστήμη αυτή διδάσκεται και αναπτύσσεται ερευνητικά. Η αρχή αυτή διακρίνει διεθνώς το Πανεπιστήμιο από κάθε άλλη βαθμίδα εκπαίδευσης ή επαγγελματική σχολή.

Η ανωτέρω ρύθμιση που καταργεί στην ουσία τα Τμήματα ως αυτοτελείς ακαδημαϊκές μονάδες και τα μετατρέπει σε «προγράμματα σπουδών» ενδέχεται να δημιουργήσει εκφυλιστικά φαινόμενα εντός του νέου θεσμικού πλαισίου, όπως την τάση να μετεξελιχθούν τα σημερινά Τμήματα σε σχολές. Πράγματι είναι δύσκολο να δεχθεί κανείς ότι μια επιτροπή η οποία αποτελείται κατά πλειοψηφία

από Νομικούς, π.χ., θα αποφασίζει για το πρόγραμμα σπουδών ενός Οικονομικού τμήματος, ή μια επιτροπή από Φυσικούς, Χημικούς και Βιολόγους θα αποφασίζει για το πρόγραμμα σπουδών ενός Μαθηματικού τμήματος. Η ανάγκη να προστατευθεί η αυτοτέλεια των επιστημών υπό το καθεστώς του παρόντος νόμου ενδέχεται να αναστείλει τη δυνατότητα δημιουργίας ευρύτερων σχολών, όπως π.χ. μιας Σχολής Θετικών Επιστημών, ή μιας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών, παρά τις απόλυτα θετικές για το Πανεπιστήμιο και την επιστήμη συνέπειες της συνέργειας που δημιουργεί το οργανωτικό πλαίσιο της σχολής.

2. Οι Επιστήμες της Εκπαίδευσης και η διασπορά τους στην υφιστάμενη δομή του Πανεπιστημίου Αθηνών

Η κατανόηση του θεσμού της εκπαίδευσης και η επιστημονική συγκρότηση των εκπαιδευτικών απαιτούν τη συνεργασία επιστημονικών κλάδων που διατρέχουν ένα ευρύ φάσμα από τις Επιστήμες του Ανθρώπου, τις Κοινωνικές Επιστήμες καθώς και άλλα ειδικά επιστημονικά αντικείμενα που αφορούν κυρίως στον τομέα εξειδίκευσης του κάθε εκπαιδευτικού. Το εύρος των θεσμών και υπηρεσιών εκπαίδευσης παγκοσμίως, αλλά και η ανάπτυξη του καταμερισμού εργασίας στη γνώση και την επιστήμη, έχουν πλέον οδηγήσει στη δημιουργία πολλών επιστημονικών κλάδων διεπιστημονικού χαρακτήρα που εντάσσονται στο ευρύτερο πεδίο που ορίζεται ως «Επιστήμες της Αγωγής» ή «Επιστήμες της Εκπαίδευσης» (Sciences of Education) (βλ. Πίνακες 1 & 2).

Στο ελληνικό πανεπιστήμιο οι σπουδές στο χώρο των Επιστημών της Εκπαίδευσης είναι διεσπαρμένες σε επιμέρους τμήματα και σχολές χωρίς να διασφαλίζεται η επιστημονική, ερευνητική και εκπαιδευτική συνέργεια μεταξύ των επιστημονικά συναφών τμημάτων. Βασικό χαρακτηριστικό της οργάνωσης των σπουδών στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης είναι ότι οι σπουδές αντιστοιχούν στις τομές της αγοράς εργασίας των αποφοίτων και όχι σε τομές της επιστήμης. Οι εκπαιδευτικοί της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εκπαιδεύονται σε Τμήματα των επιμέρους ειδικοτήτων (Φιλολογία, Ξένες Γλώσσες, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Βιολογία κλπ), ενώ οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης φοιτούν στα Παιδαγωγικά Τμήματα που ιδρύθηκαν στη δεκαετία του 1980. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται τόσο στη δομή της αγοράς εργασίας των εκπαιδευτικών την οποία ορίζει το Υπουργείο Παιδείας με τον προσδιορισμό των προϋποθέσεων διορισμού και της διδακτικής επάρκειαςⁱⁱ, όσο και στις παγιωμένες δομές εντός των πανεπιστημίων οι οποίες εμφανίζουν μια παραδοσιακή ανελαστικότητα. Ο συνδυασμός των δύο αυτών παραγόντων παράγει αγκυλώσεις οι οποίες δεν επιτρέπουν την ουσιαστική ανάπτυξη του επιστημονικού και ερευνητικού πεδίου των Επιστημών της Εκπαίδευσης, κυρίως γιατί το κρατά απομονωμένο από τις «μητρικές» επιστήμες από όπου αντλούν τις επιστημονικές τους αφετηρίες.

Η πρακτική που ακολουθείται στα ελληνικά πανεπιστήμια όσον αφορά την οργάνωση των σπουδών στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης εμφανίζει τα εξής χαρακτηριστικά:

α. Σε αρκετές περιπτώσεις τα Παιδαγωγικά Τμήματα συγκροτούν ανεξάρτητη σχολή (ΑΠΘ, Π. Δυτικής Μακεδονίας, Π. Θράκης, Ιωαννίνων και Κρήτης). Στο Πανεπιστήμιο Αθηνών τα Τμήματα αυτά παραμένουν εκτός σχολής. (βλ. Πίνακα 1).

β. οι Φιλοσοφικές Σχολές διαθέτουν ένα Τμήμα (Φ.Π.Ψ) το οποίο ισχυρίζεται ότι δύναται να υποστηρίξει την κατάρτιση στον τομέα των Επιστημών της Εκπαίδευσης,

γ. οι Σχολές Θετικών Επιστημών, παρότι παράγουν ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών που απασχολούνται στη Γενική Εκπαίδευση, συνήθως υποστηρίζουν – και δικαίως - την αυτοτέλεια των επιστημών που υπηρετούν και δεν παρέχουν καμία κατάρτιση στον τομέα των Επιστημών της Εκπαίδευσης. Αντίστοιχο είναι το πρόβλημα στις Θεολογικές Σχολές καθώς και σε σχολές Κοινωνικών Επιστημών που διαθέτουν Τμήματα Κοινωνιολογίας ή Οικονομίας οι οποίες παράγουν αποφοίτους που συχνά καταλήγουν στην εκπαίδευση.

Θα πρέπει να σημειωθούν, ωστόσο, και κάποιες καλές πρακτικές ελληνικών πανεπιστημίων συμβατές με την Ευρωπαϊκή εμπειρία στον τομέα αυτόν. Το Πανεπιστήμιο Πατρών διαθέτει μια «Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών» στις οποίες εντάσσει όλα τα συναφή Τμήματα, ενώ το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, αν και με ελάχιστα Τμήματα, έχει συγκροτήσει μια «Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών». Πρόκειται όμως για σχετικώς μικρότερης κλίμακας πανεπιστήμια.

Πίνακας 1:

Τμήματα με κύριο αντικείμενο τις Επιστήμες της Εκπαίδευσης στα Ελληνικά Πανεπιστήμια

Ιδρυμα	Τίτλος Σχολής	Τμήματα
Πανεπιστήμιο Αθηνών	Ανεξάρτητα Τμήματα	Π.Τ.Δ.Ε, ΤΕΑΠΗ
	Φιλοσοφική Σχολή	Φ.Π.Ψ. & 11 ακόμη Τμήματα
Πανεπιστήμιο Αιγαίου	Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών	Π.Τ.Δ.Ε, Π. Τ. Νηπιαγωγών, Μεσογειακών Σπουδών
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας	Παιδαγωγική Σχολή	Π.Τ.Δ.Ε, Π. Τ. Νηπιαγωγών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	Σχολή Επιστημών του Ανθρώπου	Π.Τ.Δ.Ε, Π. Τ. Προσχολικής Εκπ/σης, Π.Τ. Ειδικής Αγωγής, Ιστορίας-Αρχαιολογίας & Κοινων. Ανθρωπολογίας

Πανεπιστήμιο Θεσ/νικης	Παιδαγωγική Σχολή	Π.Τ.Δ.Ε, Τ. Επιστημών Προσχολικής Αγωγής & Εκπαίδευσης
	Φιλοσοφική Σχολή	Τ. Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής και 7 ακόμη τμήματα
Πανεπιστήμιο Θράκης	Σχολή Επιστημών της Αγωγής	Π.Τ.Δ.Ε, Τ. Επιστημών Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	Σχολή Επιστημών της Αγωγής	Π.Τ.Δ.Ε, Π. Τ. Νηπιαγωγών
	Φιλοσοφική Σχολή	Φ.Π.Ψ., Φιλολογίας, Ιστορίας & Αρχαιολογίας
Πανεπιστήμιο Κρήτης	Σχολή Επιστημών της Αγωγής	Π.Τ.Δ.Ε, Π. Τ. Νηπιαγωγών
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	Ανεξάρτητα Τμήματα	Τ. Εκπαιδευτικής & Κοινωνικής Πολιτικής
Πανεπιστήμιο Πατρών	Σχολή Ανθρωπιστικών & Κοινωνικών Επιστημών	Π.Τ.Δ.Ε, Π. Τ. Νηπιαγωγών, Θεατρικών Σπουδών Φιλολογίας, Φιλοσοφίας
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου	Σχολή Κοινωνικών Επιστημών	Τ. Κοινωνικής & Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πολιτικής Επιστήμης & Διεθνών Σχέσεων

Όσον αφορά το Πανεπιστήμιο Αθηνών, τα Τμήματα που δύνανται να οδηγήσουν στο εκπαιδευτικό επάγγελμα είναι κατά κύριο λόγο τα εξής:

α. Φιλοσοφική Σχολή τα Τμήματα:

- Ιστορίας & Αρχαιολογίας
- Μουσικών Σπουδών
- Ξένων Γλωσσών (Αγγλικής, Γαλλικής, Γερμανικής, Ιταλικής, Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας)
- Φιλολογίας
- Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας

β. Σχολή Θετικών Επιστημών τα Τμήματα:

- Βιολογίας
- Γεωλογίας
- Μαθηματικών
- Πληροφορικής & Τηλεπικοινωνιών
- Φυσικής
- Χημείας

γ. Θεολογική Σχολή

- Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας
- Τμήμα Θεολογίας

δ. Σχολή Ν.Ο.Π.Ε

- Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας Διοίκησης
- Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

ε. Ανεξάρτητα Τμήματα:

- Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
- Τμήμα Εκπαίδευσης & Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία
- Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κανένα Τμήμα της Σχολής Θετικών Επιστημών δεν διαθέτει τομέα συναφή προς τις Επιστήμες της Εκπαίδευσης, με εξαίρεση το Τμήμα Μαθηματικών το οποίο έχει ένα Διατμηματικό Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στο αντικείμενο της Διδακτικής των Μαθηματικών. Ωστόσο η κατάρτιση στο αντικείμενο των Επιστημών της Εκπαίδευσης είναι πολύ ευρύτερη από αυτήν της Διδακτικής. Το ίδιο ισχύει και για τα τμήματα της ΝΟΠΕ και της Θεολογικής Σχολής.

3. Το επιστημονικό περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται οι Επιστήμες της Εκπαίδευσης στα Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια

Στα Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια δεν παρατηρείται κάποια ενιαία πρακτική ή κανόνας όσον αφορά την ένταξη των Επιστημών της Εκπαίδευσης σε ευρύτερες σχολές. Οι πρακτικές που ακολουθούνται συνδέονται με την ιδιαίτερη παράδοση και το επιστημονικό παράδειγμα που έχει επικρατήσει σε κάθε χώρα ή πανεπιστήμιο, αλλά συνδέονται επίσης και με το μέγεθος του κάθε Πανεπιστημίου.

Στον πίνακα 2 παρουσιάζεται το επιστημονικό περιβάλλον, δηλαδή οι ευρύτερες σχολές στις οποίες εντάσσονται οι σπουδές στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης. Δεν παρουσιάζεται η εξειδίκευση εντός του πεδίου, δηλαδή τα επιμέρους Τμήματα των Σχολών που αναφέρονται στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης – μια εργασία που θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον και θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη ενόψει των ανακατατάξεων που θα επέλθουν στα ελληνικά πανεπιστήμια. Τα πανεπιστήμια που περιλαμβάνονται είναι, ασφαλώς, εντελώς ενδεικτικά.

Η ορολογία που ακολουθείται στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια όσον αφορά την οργάνωση των σπουδών σε ευρύτερα πεδία, σχολές και τμήματα δεν βασίζεται

πάντοτε σε μια ενιαία γλώσσα. Άλλοτε ο όρος «Faculty» είναι ευρύτερη έννοια του όρου «School», άλλοτε οι δύο αυτοί όροι είναι ταυτόσημοι. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις ο όρος «Department» αντιστοιχεί στη μικρότερη ακαδημαϊκή μονάδα. Η οργάνωση των σπουδών άλλοτε ακολουθεί ένα τριμερές σχήμα κατάταξης σε ευρύτερες επιστημονικές περιοχές, σχολές και τμήματα (του τύπου «Faculty-Schools-Departments») και άλλοτε διμερές του τύπου «Schools-Departments». Η ορολογία που εμφανίζεται στον πίνακα είναι αυτή που χρησιμοποιεί το οικείο πανεπιστήμιο στην ιστοσελίδα του στην Αγγλική γλώσσα.

Πίνακας 2

Οι Επιστήμες της Εκπαίδευσης σε Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια (ενδεικτικά)

Ιδρυμα	Faculties / Schools	Departments
Αυστρία		
University of Vienna	Faculty of Philosophy and Education	Departments of Philosophy, Civic Education, Education
Γαλλία		
University Bordeau Segalen (Bordeau 2)	Education and Research Unit: Humanities and Social Sciences	Bachelor's Degree: Human and Social Sciences and -Psychology -Sciences of Education -Anthropology -Sociology
University of Paris Descartes (Paris 5)	Faculty of Human and Social Sciences	Departments of - Sciences of Education, -Social Sciences, -Languages
University of Paris 8, Vincennes	Education and Research Unit: Sciences of Education & Psychoanalysis	Departments of - Sciences of Education -Communication/French as a foreign language -Psychoanalysis
University of Paris-Ouest, Nanterre-La Defence (Paris 10)	Area: Human and Social Sciences	Bachelor's Degree Human and Social Sciences -Economic and Social Administration -Ethnology - Geography & Development -History -Art History & Archeology -Psychology -Education Sciences -Language Sciences
University of Strasburg	Area: Human and Social Sciences	Faculty of Education Sciences

Γερμανία		
Free University, Berlin	Department (Fachbereich)* of Education and Psychology	Divisions of Education
	Institute of Psychology, Institute of Education	
Goethe University Frankfurt am Main	Faculty (Fachbereich)* of Educational Sciences	Institutes of Education
L. Maximilians University of Munich	Faculty of Psychology & Educational Sciences	Departments of Psychology, Education & Rehabilitation
Ελβετία		
University of Geneva	Faculty of Psychology & Sciences of Education	Section of Psychology, Section of Education Sciences
Ηνωμένο Βασίλειο		
University of Bath	Faculty of Humanities & Social Sciences	Departments of Economics, Education, Health, Politics, Languages & International Studies, Psychology, Social & Policy Sciences
University of Birmingham	School of Education	Departments of education
University of Bristol	Faculty of Social Sciences & Law	Departments of education
	Schools of Education, Policy Studies, Economics, Law, Sociology-Politics & International Studies, Institute of Public Affairs	
University of Edinburg	School of Education	Departments of education
University of Leeds	Faculty of Education, Social Sciences and Law	Departments of education
	Schools of Education, Law, Politics & International Studies, Sociology & Social Policy	
University of London, Institute of Education	Faculties of Children & Learning, Policy & Society, Doctoral School	
University of London, King's College	School of Social Science & Public Policy	Departments of Defense studies, Education & Professional Studies, Geography, Gerontology, King's Policy Institutes, Management, Political Economy, Social Science-Health & Medicine, War Studies

University of Nottingham	School of Education	Departments of education
Ισπανία		
University of Barcelona	Faculty of Education	Departments of education
Autonomous University of Barcelona	Faculty of Education Sciences	Departments of education
University of Granada	Faculty of Education Sciences	Departments of education
Ιταλία		
University of Bologna	Faculty of Education Sciences (Scienze della Formazione)	Department of Education (συγκροτείται διεπιστημονικά σε συνεργασία των επιστημών: Cultural Anthropology, Pedagogy, Psychology, Sociology)
University of Florence (Università degli Studi di Firenze)	Humanities Area	Department of Education & Science of Culture & Learning
	Faculty of Education (Scienze della Formazione)	
University of Verona	Faculty of Education Sciences	Courses
Ολλανδία		
University of Amsterdam	Faculty of Social & Behavioural Sciences	Departments of Child Development & Education, Psychology, Social Anthropology, Political Science, Human Geography, Communication Sciences
University of Groningen	Faculty of Behavioural & Social Sciences	Disciplines: Pedagogy & Educational Science, Psychology, Sociology, Teacher Education
Πορτογαλία		
University of Lisbon	Institute of Education	Departments of Education
Σουηδία		
Uppsala University	Disciplinary Domain of Humanities & Social Sciences	Departments of Education
	Faculties of Theology, Law, Arts, Languages, Social Sciences, Educational Sciences	

*Το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου μεταφράζει τον όρο «Fachbereich» στα Αγγλικά ως «Department». Το Πανεπιστήμιο της Φραγκφούρτης μεταφράζει τον ίδιο όρο ως «Faculty».

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 2, προκύπτει ότι στα Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια που εξετάζονται οι σπουδές στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης

εντάσσονται στο ευρύτερο επιστημονικό περιβάλλον των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών. Όσον αφορά στην συγκεκριμένη ένταξη των εν λόγω Τμημάτων σε σχολές, παρατηρούνται οι ακόλουθες πρακτικές.

α. Μία ευρύτερη δομή η οποία χαρακτηρίζεται είτε ως «Faculty», είτε ως «Επιστημονική Περιοχή» ή «Εκπαιδευτική και Ερευνητική Μονάδα» εμπερικλείει συνολικά το πεδίο των «Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών» εντός του οποίου στεγάζονται τα Τμήματα των Επιστημών της Εκπαίδευσης, είτε ως αυτόνομα τμήματα (όπως π.χ. στα Πανεπιστήμια Bordeaux, Paris 5, Paris 10, Strasbourg, Bath), είτε οργανωμένα σε ιδιαίτερη «Σχολή Επιστημών της Εκπαίδευσης» από την οποία εξαρτώνται επιμέρους Τμήματα Εκπαίδευσης (όπως π.χ. στα Πανεπιστήμια της Φλωρεντίας και της Uppsala).

β. Οι Σπουδές στην Εκπαίδευση εντάσσονται σε μια «Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών» με έμφαση συνήθως στην Ψυχολογία (π.χ. Paris 8, Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βερολίνου, Πανεπιστήμια Μονάχου και Γενεύης) ή στη Φιλοσοφία (π.χ. Πανεπιστήμιο Βιέννης). Στις περιπτώσεις αυτές οι Σπουδές στην Εκπαίδευση συνυπάρχουν σε ευρύτερες δομές με Τμήματα Φιλοσοφίας, Ψυχολογίας, Γλώσσας και Επικοινωνίας κλπ.

γ. Οι Σπουδές στην Εκπαίδευση εντάσσονται σε μια «Σχολή Κοινωνικών Επιστημών» (π.χ. Πανεπιστήμια Bristol, Leeds, King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου). Στις ίδιες σχολές συστεγάζονται Τμήματα Νομικής, Πολιτικής Επιστήμης, Διεθνών Σπουδών, Κοινωνιολογίας, Οικονομίας, Κοινωνικής Γεωγραφίας, Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Κοινωνικής Πολιτικής κλπ. Στην Ολλανδία, στα Πανεπιστήμια του Άμστερνταμ και του Groningen, οι σπουδές στην Εκπαίδευση εντάσσονται σε μια Σχολή Κοινωνικών Επιστημών και Επιστημών της Συμπεριφοράς, γεγονός που επιτρέπει την παρουσία Τμημάτων Εκπαίδευσης, Πολιτικής Επιστήμης, Κοινωνιολογίας και Ψυχολογίας στην ίδια δομή.

δ. Σε αρκετές περιπτώσεις τα Τμήματα που εξειδικεύονται σε διάφορους επιμέρους τομείς των Επιστημών της Εκπαίδευσης εντάσσονται σε ιδιαίτερη «Σχολή Επιστημών της Εκπαίδευσης» (π.χ. Πανεπιστήμιο Φραγκφούρτης, Birmingham, Εδιμβούργου, Nottingham, Barcelona, Barcelona Autònoma, Granada, Μπολόνια, Λισσαβώνας).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι πρακτικές όσον αφορά την ένταξη των Σπουδών στην Εκπαίδευση σε ένα ευρύτερο πλαίσιο σχολής ποικίλουν και δεν υπόκεινται σε κάποιον ενιαίο κανόνα ή παράδειγμα. Τα κριτήρια με βάση τα οποία ένα Πανεπιστήμιο προβαίνει σε χωρισμούς και καταταμήσεις, κατασκευάζει κατηγορίες, ορίζει το γενικό και τις εξειδικεύσεις του, δίνει όνομα και ταυτότητα σε συγκεκριμένους επιστημονικούς χώρους, δεν είναι μόνον ή αυστηρά επιστημολογικά. Τα κριτήρια μπορεί πράγματι να έχουν ως αφετηρία

επιστημολογικές παραδόσεις και την ιστορία της Επιστήμης σε κάθε χώρα και Πανεπιστήμιο, αλλά συνδέονται επίσης με τις πολιτικές επιλογές όσον αφορά την ανάπτυξη των επιστημών στο εσωτερικό του, τη διεκδίκηση νέων πεδίων εξειδίκευσης και τεχνογνωσίας, αλλά και την αντίληψη που εγκαθιδρύει σχετικά με τον τρόπο διοίκησης και οργάνωσης των σπουδών. Συχνά επικρατεί η αντίληψη, π.χ., ότι οι μεγάλες δομές δεν διοικούνται εύκολα, γι αυτό και υπόκεινται σε καταταμήσεις και όχι γιατί το επιβάλλει κάποια εξέλιξη στο χώρο της επιστήμης. Όπως προκύπτει και από την εμπειρία των Ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, το αντικείμενο των Επιστημών της Εκπαίδευσης συγκροτείται ως διεπιστημονικό πεδίο το οποίο προϋποθέτει τη συνεργασία επιστημών τόσο από τις Ανθρωπιστικές όσο και από τις Κοινωνικές Επιστήμες. Η δημιουργία ανεξάρτητων Σχολών στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης δεν οφείλεται στο γεγονός ότι το αντικείμενό τους κατανοείται ως αυτόνομο επιστημονικό πεδίο, αλλά μάλλον στο ότι ο επαγγελματικός χώρος στον οποίο αντιστοιχεί είναι ιδιαίτερα μεγάλος και επομένως πρόκειται για μαζικές σχολές.

4. Προτάσεις για την ένταξη του ΤΕΑΠΗ σε σχολή

Στη συζήτηση των διδασκόντων του ΤΕΑΠΗ όσον αφορά στην προοπτική της ένταξης του Τμήματος σε ευρύτερη Σχολή, διατυπώθηκαν οι ακόλουθες προτάσεις:

α. Η ένταξη σε μια μεγάλη «Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών» η οποία θα συμπεριλάβει όλα τα Τμήματα της Φιλοσοφικής Σχολής, τα Τμήματα της ΝΟΠΕ, καθώς και τα ανεξάρτητα Παιδαγωγικά Τμήματα (ΠΤΔΕ και ΤΕΑΠΗ) και το Τμήμα ΜΜΕ.

Η πρόταση αυτή πράγματι διαμορφώνει ένα ακαδημαϊκά πλήρες επιστημονικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των Επιστημών της Εκπαίδευσης, μπορεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις για ουσιαστικές συνέργειες μεταξύ των επιστημών σε όλα τα πεδία και ανταποκρίνεται στην πρακτική πολλών Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών διαθέτει σοβαρή παράδοση στον τομέα των Ανθρωπιστικών Επιστημών και σε ένα σημαντικό μέρος των Κοινωνικών Επιστημών (Νομική, Πολιτική Επιστήμη, Διεθνείς Σπουδές, Οικονομία). Η δυσκολία αυτού του εγχειρήματος έγκειται στο γεγονός ότι θα δημιουργήσει μία εξαιρετικά μεγάλη Σχολή, που θα συμπεριλαμβάνει περίπου το ήμισυ του διδακτικού προσωπικού του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επιπλέον, ο Νόμος 4009/2011 δεν μας επιτρέπει να σκεφτούμε με όρους ευρύτερων επιστημονικών περιοχών στις οποίες εντάσσονται μικρότερες Σχολές και Τμήματα, στο πλαίσιο μιας τριμερούς δομής, όπως αυτής που ισχύει στην περίπτωση του Πανεπιστημίου της Uppsala ή της Φλωρεντίας. Ο νέος Νόμος μας υποχρεώνει να σκεφτούμε με όρους μιας διμερούς δομής του τύπου «Σχολές-Τμήματα». Δεδομένου μάλιστα ότι το Πρόγραμμα

Σπουδών αποφασίζεται στο επίπεδο της Σχολής, είναι μάλλον αδύνατον να λειτουργήσει μια Σχολή τόσο ευρέως φάσματος, πολυεπιστημονική και πολυπληθής.

β. Η ένταξη σε μια «Σχολή Επιστημών της Εκπαίδευσης». Η πρόταση αυτή εκ πρώτης όψεως αντιστοιχεί προς την πρακτική αρκετών Ευρωπαϊκών πανεπιστημίων τα οποία διαθέτουν «Σχολές Επιστημών της Εκπαίδευσης». Ωστόσο, ΠΟΥΘΕΝΑ δεν ακολουθείται το μοντέλο που επικρατεί σε ορισμένα Ελληνικά πανεπιστήμια (Θεσσαλονίκης, Θράκης, Ιωαννίνων, Κρήτης) τα οποία έχουν δημιουργήσει ΟΙΟΝΕΙ «Σχολές Επιστημών της Αγωγής» εντάσσοντας σε αυτές μόνον τα Παιδαγωγικά Τμήματα τα οποία προετοιμάζουν εκπαιδευτικούς για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (βλ. Πίνακα 1). Οι «Σχολές Επιστημών της Εκπαίδευσης» στα Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια καλύπτουν ολόκληρο το γνωστικό πεδίο που αφορά στην κατανόηση των εκπαιδευτικών θεσμών και στην κατάρτιση στο εκπαιδευτικό επάγγελμα. Επομένως, η προοπτική δημιουργίας μιας «Σχολής Επιστημών της Εκπαίδευσης» στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, η οποία να ανταποκρίνεται και στα Ευρωπαϊκά πρότυπα, θα όφειλε να συμπεριλάβει εκτός από τα δύο Παιδαγωγικά Τμήματα, ένα μέρος του αντικειμένου των Επιστημών της Εκπαίδευσης που αναπτύσσεται στη Φιλοσοφική Σχολή, ένα άλλο μέρος που δεν αναπτύσσεται σήμερα, αλλά θα αντιστοιχούσε στην κατάρτιση εκπαιδευτικών που προέρχονται από τις Θετικές Επιστήμες ή άλλες επιστημονικές ειδικότητες (Θεολόγους, Κοινωνιολόγους κλπ). Το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας «Σχολής Επιστημών της Εκπαίδευσης» στο Πανεπιστήμιο Αθηνών με τη συμμετοχή μόνον των δύο υφιστάμενων Παιδαγωγικών Τμημάτων θα κατέληγε σε μια υποβαθμισμένη σχολή επαγγελματικού χαρακτήρα, λόγω της αποκοπής της από τους χώρους παραγωγής των επιστημονικών της προϋποθέσεων. Επιπλέον, η επιλογή αυτή θα καθιστούσε το Πανεπιστήμιο Αθηνών αναντίστοιχο προς τα Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στον τομέα των Επιστημών της Εκπαίδευσης.

γ. Η ένταξη σε μια «Σχολή Κοινωνικών Επιστημών και Εκπαίδευσης». Η σχολή αυτή θα μπορούσε να συμπεριλάβει εκτός από τα υφιστάμενα Παιδαγωγικά Τμήματα, ένα μέρος του Φ.Π.Ψ της Φιλοσοφικής Σχολής, το Τμήμα Μ.Μ.Ε., και τα τμήματα Κοινωνικών Επιστημών που μπορούν να προκύψουν από τις όποιες ανακατατάξεις ενδεχομένως επέλθουν στο πλαίσιο της ΝΟΠΕ με την αυτονόμηση της Νομικής Σχολής. Σημειώνεται ότι σε αρκετά Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια οι Σπουδές στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης συστεγάζονται σε ευρύτερες σχολές στις οποίες εντάσσονται Τμήματα Νομικής, Πολιτικής Επιστήμης, Διεθνών Σπουδών, Επικοινωνίας, Κοινωνιολογίας κλπ (π.χ. King's College του Πανεπιστημίου Λονδίνου κλπ). Η πρόταση αυτή είναι συμβατή με την Ευρωπαϊκή πρακτική, δημιουργεί ένα

αρκετά ευρύ και γόνιμο επιστημονικό περιβάλλον για την ανάπτυξη των σχετικών επιστημών, δεν περιορίζει το αντικείμενο μιας σχολής σε ένα στενά επαγγελματικό προσανατολισμό, ενώ ταυτόχρονα προσφέρει και επαγγελματική προοπτική σε γνωστικά αντικείμενα στα οποία αυτή δεν είναι άμεσα ορατή. Επιπλέον, η σχολή αυτή θα διέθετε τις προϋποθέσεις να παρέχει και ουσιαστική υποστήριξη σε άλλα Τμήματα και Σχολές του Πανεπιστημίου Αθηνών ως προς την Διδακτική Επάρκεια, εφόσον η πρακτική στο ζήτημα αυτό τεθεί σε άλλο πλαίσιο από εκείνο που οι σημερινές ρυθμίσεις ορίζουν.

Θεωρούμε ότι η πρόταση αυτή μπορεί να είναι υλοποιήσιμη γιατί αποφεύγει τον γιγαντισμό μιας «Σχολής Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών», αλλά και την υποβάθμιση μιας ακρωτηριασμένης «Σχολής Επιστημών της Εκπαίδευσης». Στο πλαίσιο της θα μπορούσαν να αναπτυχθούν περαιτέρω οι Κοινωνικές Επιστήμες στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και να συγκροτηθούν οι κατακερματισμένες σήμερα Σπουδές στην Εκπαίδευση. Το ΤΕΑΠΗ, έχοντας ήδη αναπτύξει ένα ευρύτατο εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο, αλλά και συνεργασίες σε Διατμηματικά Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών με τμήματα τα οποία θα μπορούσαν να μετάσχουν σε μια Σχολή Κοινωνικών Επιστημών και Εκπαίδευσης (Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και ΜΜΕ), διαθέτει ένα ακαδημαϊκό προφίλ που του επιτρέπει να συμβάλει ουσιαστικά σε αυτή την προοπτική.

ⁱ «Η κοσμητεία έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες ...: ζ. Τη διατύπωση σύμφωνης γνώμης προς τον πρύτανη και τη Σύγκλητο για την έγκριση του περιεχομένου των προγραμμάτων σπουδών, περιλαμβανομένων των γενικών και ειδικών, όπου υπάρχουν, ύστερα από πρόταση που διατυπώνεται από ειδική επιτροπή. Η ειδική επιτροπή συγκροτείται από τον κοσμήτορα και αποτελείται τουλάχιστον από πέντε καθηγητές της σχολής και, εφόσον δεν πρόκειται για νέο πρόγραμμα σπουδών, τον διευθυντή του τμήματος. Η ίδια επιτροπή καταρτίζει το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών, ύστερα από σύμφωνη γνώμη της συνέλευσης του οικείου τμήματος εφόσον δεν πρόκειται για νέο πρόγραμμα σπουδών» (ΦΕΚ Α-195 6-9-2011, Ν. 4009/2011, αρθρ. 9, παρ. 10.ζ)

ⁱⁱ Βλέπε Ν. 3848/2010 (ΦΕΚ Α'/71) και την επιστολή του Υπουργείου Παιδείας προς τα Πανεπιστήμια (Α.Π. 46820/Δ1 15-4-2011)